

A dúsgazdagok egyre kevésbé különböznek tőled vagy tőlem

THE NEW (IMPROVED) GILDED AGE

THE ECONOMIST, 2007. DECEMBER 19.

1904-ben a Vanderbilt család észak-karolinai birtokán akár 500 font húst is képes volt tárolni elektromos hűtőszekrényekben. Ezzel ellentétben az átlag alatti élet-színvonalon élő amerikai akkoriban kénytelen volt beérni egy olvadozó jég-tömbbel. Ha valahogy mégis elég pénzt tudott volna összegyűjteni egy hűtőszekrényre, akkor sem tudott volna napi béréből egy font húst venni. *Paul Krugman* (Princeton Egyetem) nemrégiben írt tanulmányából arról győződhetünk meg, hogy köszönhetően a mai amerikai jövedelmek közötti szélesedő szakadéknak, az egyenlőtlenségeknek egy új korszaka van beköszönőben. Egy kicsit a számok mögé tekintve azonban inkább azt láthatjuk, hogy Krugman téved: az Egyesült Államok valójában az anyagi egyenlőség eddig soha nem látott időszakát éli.

Tagadhatatlan, hogy a jövedelmi különbségek növekednek Amerikában. Ám a felmérések félrevezetőek, mivel az emberek megtakarítanak, illetve adósságot halmoznak fel, így pusztán a jövedelmük keveset árul el arról, hogy valójában hogyan is élnek. *Dirk Krueger* (Pennsylvaniai Egyetem) és *Fabrizio Perri* (New York-i Egyetem) 2006-os tanulmánya szerint a fogyasztásbeli különbségek jó néhány évtizede alig változtak, dacára a jövedelmi egyenlőtlenségek erőteljes fokozódásának.

A fogyasztási adatok szintén nem tökéletesek: csak azt mutatják, hogy mennyit költünk, de a pénz elköltésével nyert értéket, élvezetet nem fejezik ki. A nominális fogyasztási egyenlőtlenségek stabil trendje elfedheti a reál, vagy a „hasznossággal kiigazított” fogyasztási egyenlőt-

lenségek csökkenését. Valójában, az emberek bevallása alapján az egyenlőtlenségek inkább zsugorodnak, s az életszínvonal egyre közeledik a jövedelmi skála egyes pontjai között az olyan gazdag országokban, mint Amerika.

Jó példa erre a közeledésre a tartós fogyasztási cikkek piaca. Hűtőszekrénye szinte mindenkinek van ma Amerikában, habár az egyes típusok közti különbségek egyre nagyobbak. Ugyanakkor kétségtelen, hogy a különbség jelentéktelen ahhoz képest, hogy az embernek telik-e friss húsról és tejről, vagy sem. Hasonlóképp, a hivatalos szegénységi küszöb alatt élő amerikaiak 70 százalékának van legalább egy autója. S a különbség egy régi Hyundai és egy új Jaguar használata között szinte észrevehetetlen, legalábbis az autózás és a gyaloglás közötti különbséggel összehasonlítva. Az árak hatalmas szórása gyakran nincs összhangban a vásárolt termékek által nyújtott szolgáltatások közötti különbségekkel.

Egy kutatás szerint a Wal-Mart belépése az élelmiszer-kiskereskedelembe lenyomta az árakat. Mivel a legszegényebbek költik jövedelmük legnagyobb hányadát élelmiszerre, az alacsony árak nekik okozzák a legnagyobb hasznot. A hivatalos statisztikák ezt a nyereséget sem mutatják ki.

Amikor az élelmiszer, a ruházati cikkek és az alapvető kényelmet biztosító javak ára a luxustermékek árához képest csökken, a reálfogyasztási egyenlőtlenség is csökken. Nem arról van szó, hogy Amerikában nincsenek szegények, hanem arról, hogy a legkevésbé szerencsések mindennapi fogyasztási szokásai sok szempontból egyre inkább hasonlítanak gazdagabb honfitársaikéhoz.

E jelenség a termékek és az elosztás területén végbement újítások következménye, amelyek az alacsonyabb árkategóriájú termékek minőségét gyorsabban

javították, mint a felsőbb kategóriájúakét.

A reálfogyasztás növekvő kiegyenlítődése mellett egyéb egyenlőtlenségek csökkenése is megfigyelhető szegények és gazdagok között, mint például a magasság, a várható élettartam, vagy a szabadidő eltöltése közötti különbségek. Van néhány aggasztó tényező is azonban, mint például a színvonalas oktatáshoz való hozzáférés, ami gátolja a legkevésbé szerencsések gazdasági mobilitását, tovább súlyosbítva a jövedelmi egyenlőtlenségeket. Mégis, mindezek mellett is azt mondhatjuk, hogy szemben Krugman véleményével a mai amerikai „aranykor” jövedelmi egyenlőtlenségei nem jelentenek egyúttal súlyos életszínvonalbeli különbségeket is.

BERCSÉNYI KINGA

Technológiai fejlődés és jövedelmi egyenlőtlenségek

FLORENCE JAUMOTTE-SUBIR LALL-CHRIS
PAPAGEORGIOU-PETIA TOPALOVA:
TECHNOLOGY WIDENING RICH-POOR GAP
IMF SURVEY MAGAZINE, 2007. OKTÓBER 10.

A világgazdaság az elmúlt két évtized folyamán alapjaiban változott meg. A világkereskedelem 1980-tól megötszöröződött, a globális kibocsátásból való részesedése pedig 36-ról 55 százalékra emelkedett. A volt szocialista országok és az ázsiai gazdaságok világkereskedelemben való becsatlakozásával az 1990-es évektől kezdve a nemzetközi tényezőmozgás felgyorsult. A határokon átnyúló tőkebefektetések állománya 1990 és 2004 között a globális GDP 58 százalékáról 131 százalékára nőtt. Továbbra is a fejlett gazdaságok a fő meghatározói a pénzügyi integrációs trendeknek, de már más régiók felzárkózása is megkezdődött.

Hogyan is hatnak ezek a fejlemények a jövedelmi szintekre és a nemzetközi fejlődési szakadéokra? Az IMF által 2007 őszén közzétett „World Economic Outlook” jelentés „Globalizáció és egyenlőtlenség” című fejezete erre a kérdésre keres választ.

A legfrissebb adatokra épülő tanulmányok szerint (a Gini-együtthatóval értelmezett) egyenlőtlenségek mértéke az elmúlt két évtizedben a legtöbb régióban növekedett; ideértve a felzárkózó európai államokat, Latin-Amerikát és Ázsia újonnan iparosodó gazdaságait. Csökkentek azonban az egyenlőtlenségek Afrika államaiban és a poszt-szovjet térségben.

A megfigyelt egyenlőtlenség-növekedés ellenére az egy főre jutó jövedelem gyakorlatilag minden régióban és valamennyi társadalmi szegmensben emelkedett, még a legszegényebbekében is. Ennek eredményeképpen abszolút értelemben a szegényebb rétegek jobban élnek, de a magasabb jövedelműek bevételei gyorsabban növekedtek. Mi okozza az országokon belüli jövedelmi különbségek növekedését? Az IMF tanulmánya négy fő tényezőt azonosított.

A legfontosabb jelenség ami a jelenlegi jövedelmi egyenlőtlenség-növekedést okozza, az a technológiai fejlődés üteme. Ez a tényező már önmagában is többé-kevésbé megmagyarázza a Gini-koefficiens 1980-as évektől való növekedését, és egyben alátámasztja azt a feltevést, hogy az új technológia mind a fejlődő, mind a fejlett országokban felértékeli a képzett munkaerő határtermelékenységét.

Másodsorban azt figyelték meg, hogy a globalizáció a technológiai fejlődéshez viszonyítva jóval kisebb hatással van a jövedelmi egyenlőtlenségek alakulására. A globalizáció egyik összetevője, a nemzetközi kereskedelem élénkülése – szemben a hiedelmekkel – például inkább csökkentette az egyenlőtlenségeket.

A harmadik megfigyelés szerint a vámcsökkentés a jövedelemkülönbségek csökkenéséhez járult hozzá. A fejlettebb gazdaságokban a növekvő mértékű, fejlődő országokból származó import csökkenő jövedelmi egyenlőtlenségekhez vezetett.

Negyedsorban az FDI növekedése alapvetően negatív irányban befolyásolta a jövedelmi egyenlőtlenségek alakulását. A növekvő FDI nagyobb igényt teremtett a képzetlenebb munkaerő iránt a fejlődő országokban, míg a fejlett országokból kiáramló tőkebefektetések csökkentették az ottani képzetlenebb munkaerő iránti keresletet.

Mit sugallnak ezek a megállapítások a kormányzati döntéshozók számára? A technológiai fejlődés és az FDI-beáramlás egyenlőtlenség-gerjesztő hatásai ellenére is növekvő jövedelmekhez vezetnek; így inkább ösztönzésükre, mintsem akadályozásukra van szükség. Az IMF tanulmánya szerint úgy lehet tehát igazságosabban elosztani a fejlődésből származó hasznokat, ha mindenki számára elérhetővé tesszük képzettségének növelését, az oktatáshoz való hozzáférést.

GYÖRGY ÁDÁM

Az új kínai értelmiség

MARK LEONARD: CHINA'S NEW INTELLIGENTSIA
PROSPECT MAGAZIN, 2008. MÁRCIUS

Dacára a Kína felemelkedése iránti globális érdeklődésnek, kevesen fordítanak figyelmet az országból származó eszmékre és azok kigondolóira. Ennek ellenére Kína meglepően élénk intellektuális társadalmi osztályt mondhat magáénak és az innen jövő gondolatok komoly kihívást jelenthetnek a Nyugat liberális hegemoniájának.

Már hozzászoktunk Kína növekvő világgazdasági befolyásához, de vajon át tudná-e az ország formálni a politikáról és hatalomról alkotott fogalmainkat? Kína intellektuális ébredésének története kevéssé dokumentált. A világ közvéleménye követi az amerikai értelmiség pálfordulásait, de vajon hányan tudnának megnevezni egyetlen kortárs kínai író vagy gondolkodót? Kínában a pártfórumokon, egyetemeken, kvázi-független kutatóintézetekben, újságokban és az interneten jelenleg is vita folyik az ország jövőjének irányvonalát illetően: az új baloldali közgazdászai az új jobboldallal vitáznak az egyenlőtlenségről, politikai teoretikusok érvelnek a választások relatív fontosságáról és a jog uralmáról; a külpolitika világában pedig Kína neokonzervatív képviselői csapnak össze a liberális internacionalistákkal a fő stratégiai irányvonal kapcsán. A kínai gondolkodók megpróbálják kibékíteni e versengő célokat, feltárni, hogyan élvezhetik a globális piac előnyeit, miközben megóvják az országot attól a kreatív rombolástól, amit az átmenet nélküli teljes nyitás okozta sokk eredményezhetne a politikai és gazdasági életben. *Yu Keping*, Hu Jintao elnök tanácsadója szerint a demokráciát először a kommunista pártban, belső választások révén kell kiépíteni és csak innen terjeszthető ki az egész társadalomra. Sok kínai értelmiségi eleve szkeptikus a választások hasznát illetően, hiszen napjainkban a fejlett és nagy múltú demokráciák is politikai kríziseken mennek keresztül: csökkenő állampolgári részvétel, a populizmus térnyerése, a politikusokba és a pártokba vetett bizalom visszaesése tapasztalható.

Kína ezért más utat követ: minél kevesebb választást tartanak, de a döntéshozásban központi szerepet szánnak a társadalmi konzultációnak, szakértői találkozónak és tudományos kutatások-

nak. Egy hasonlaltal élve, a nyugati demokrácia olyan, mint egy étterem rögzített menüvel, ahol a vendégek a szakács személyéről dönthetnek, de arról nem, hogy ő milyen ételeket választ számukra. A kínai demokráciában a szakács személye állandó (a kommunista párt), de a felosztott fogások (kormányzati politikák) közül „à la carte” lehet választani.

Paradox módon a kínai értelmiség hatalmát csak erősíti az ország elnyomó politikai rendszere, amelyben nincs ellenzék, nincsenek független szakszervezetek, se nyílt összeütközések a politikusok között, és a média szerepe is kimerül a társadalmi kontrollban, ahelyett, hogy a politika elszámoltathatóságát segítené. Egy ilyen közegben az intellektuális vita a napi politika pótlékává válhat, pusztán azért, mert sokkal személyesebb, agresszívebb és érzelmmel telítettebb, mint bármi más a formális politikai keretek között. Bár nem engednek teret a szabad véleménynyilvánításnak olyan témák kapcsán, mint a kommunista párt uralmának vége, Tibet függetlensége vagy a Tienanmen téri események, mégis relatíve szabadon lehet vitatkozni a vezető újságokban és akadémiai fórumokon a Kínának legmegfelelőbb gazdasági modellről, a korrupcióellenes küzdelemről és a külpolitika aktualitásairól Japán vagy Észak-Korea vonatkozásában. Noha az internet is ellenőrzés alatt áll, mégis sokkal szabadabb diskurzus folyhat ott, mint az írott sajtóban (habár a szabad gondolkodásáról ismert bloggert, *Hu Jiát* a közelmúltban börtönözték be). Mindezek ellenére zárt ajtók mögött akadémikusok és gondolkodók gyakran beszélgetnek még a legérzékenyebb témákról is, mint például a politikai reformról. A kínaiak szívesen vitatkoznak arról, hogy az értelmiségiek hatnak a döntéshozókra, vagy a döntéshozók érdekcsoportjai használják kedvenc gondolkodóikat, mint informá-

lis szószólókat, hogy kedvezőbb színben tüntessék fel saját nézeteiket.

Ezek a viták mindenképp a politikai folyamatok részévé válnak, így jutnak el a társadalmi elképzelések a döntéshozókhoz. Az értelmiséget ugyanis gyakran felkérlik, hogy rövid tanulmányokban értékeljék a politikai bizottság munkáját, ezeket a jelentéseket a kormányhoz intézett tanácsként a párt be tudja építeni a következő ötéves tervébe.

Igaz vajon, hogy a kínai értelmiség egyre nyitottabbá és nyugati gondolkodásúvá válik? Sok kérdés, amiről vitázna, beleértve a kommunizmus eszméjét is, mind nyugati import. Elképzelhető, hogy ezek a diskurzusok annak az egymillió diáknak köszönhetőek, akik Kínán kívül tanultak 1978 óta – igaz, ezen hallgatóknak kevesebb, mint a fele tért haza. Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy a formálódó kínai értelmiségi réteg nagyon eltérő a nyugati típusú társadalomban megfigyelttől. Az oktatás még mindig arra helyezi a hangsúlyt, hogyan áldozhat az egyén a legtöbbet a nemzet érdekeiért, és a felsőoktatás kiterjesztésének (a 18–30 évesek 20 százaléka egyetemi hallgató) ellenére az oktatási módszerek még mindig főként a gépies tanulást helyezik előtérbe. Mi több, e hallgatók politikai nézeteit szigorú megfigyelés alatt tartják a kötelező „politikai tanulmányok” kurzusok révén.

Hosszú távon a kínai egypártrendszer valószínűleg össze fog omlani, de addig is középtávon a rezsím egyre fejlettebb és kifinomultabb technikákkal igyekszik megnyújtani a saját túlélésének időtartamát. A jövőben a kínai mérlegelő autoriter rendszer modellje bizonyíthatja, hogy egy egypártrendszerű ország is szert tehet népszerűségre, és ha a kínai társadalmi konzultációra irányuló kísérletek sikeresek lesznek, akkor a diktatórikus berendezkedésű országoknak is van

esélyük a fennmaradásra a globalizáció és a tömeges telekommunikáció korában.

Az ENSZ ugyancsak olyan színtérré vált, amelyben Kína erősítheti a nemzetközi pozícióját. Ellentétben Oroszországgal, amely az erejét fitogtatva élvezi, hogy frusztrálhatja az Egyesült Államokat és az Európai Unió tagjait, Kína halkabb, taktikusabb, békéltető szerepre törekszik az úgynevezett „puha hatalom” technikáját alkalmazva. Az ENSZ-ben a Biztonsági Tanács reformjáról folyó vita kapcsán Kína bátorította az afrikai országokat, hogy lobbizzanak az őket megillető helyekért, ezzel pedig hatékonyan semlegesítette egyik fő riválisának, Japánnak az állandó BT tagságra irányuló ambícióit. Ezzel párhuzamosan Peking segítette az Iszlám Államok Szervezetét abban, hogy gyengítsék az ENSZ új Emberi Jogi Bizottságát. Ahogy az ENSZ szervezeti statisztikái is bizonyítják, a kínai diplomácia legalább akkora befolyással bír, mint az amerikai. A BT működésére pedig szintén igaz, hogy ha Kína nem enged, akkor a testület nem hozhat szankciót tartalmazó határozatokat. Míg az Egyesült Államok igyekszik megregulázní szövetségeseit, hogy saját preferenciáit érvényesítse, Kína a gazdasági fejlődés, a politikai szuverenitás és a nemzetközi jog hármasságát hangsúlyozva igyekszik közelíteni az eltérő civilizációk érdekeit, természetesen a sajátjával összhangban. 2001. szeptember 11. óta Kína diverzifikálni próbálja a gazdasági növekedését segítő természeti erőforrásokat beszállító országok körét, ennek jegyében Afrikát vette célba a „segélyt olajért” típusú stratégiájával. Az ország gazdasági érdekeinek megfelelő külpolitika kapcsolatok kiépítése egyszerű sémát követ: integrált segélycsomagok révén jutnak üzleti lehetőségekhez és piaci részesedéshez a fejlődő országokban. Kínának nincsenek különösebb erkölcsi elvárásai

a demokrácia és az emberi jogok terén, mert Európával és az USA-val ellentétben szétválasztják az üzletet és a politikát.

Kína nem egy intellektuálisan nyitott társadalom, de a szabadabb politikai viták, a nyugati oktatási intézményekből hazatérő diákok tömegei, az Olimpiához hasonló nemzetközi események egyre inkább azzá teszik. És mivel Kína pragmatikus és eltökélt a siker érdekében, ezért a politikai vezetők folyamatosan új módszerekkel kísérleteznek, a diszkurzív demokráciától a regionális szövetségek rendszeréig. E szociális kísérletek laboratóriumából fog kikerülni az új világkép, a nyugati mintától eltérő alternatív út, amelyet egy napon „kínai modellként” ismer majd meg a világ.

LÉNÁRT ÉVA

A szabadkereskedelem újragondolása

JANE SASSEEN: ECONOMISTS RETHINK FREE TRADE BUSINESS WEEK, 2008. JANUÁR 31.

Az amerikai közgazdász-társadalom revideálni látszik a szabadkereskedelemtől alkotott nézeteit. A globalizációt segítő nagy sebességű telekommunikáció ugyanis oly mértékben lehetővé teszi az üzleti folyamatok kiszervezését külföldre, hogy ennek hatására az utóbbi időben már stagnál az amerikai középosztály jövedelme. A jövőben pedig tömegével szűnhetnek meg az amerikai munkahelyek, még a magasabb képzettséget igénylő területeken is.

Az amerikaiak jelentős része régóta a szabadkereskedelmet tartotta bűnösnek a jól fizető munkahelyek megszűnéséért. A közgazdászok ezzel szemben úgy érveltek, hogy a szabadkereskedelem révén az

országok a komparatív előnyeik kihasználására törekednek, és így a relatíve kevésbé hatékony és ezért elsorvadó gazdasági szektorokból a megerősödő, hatékonyabb szektorokba áramló képzett munkaerő magasabb bérekre számíthat. A közgazdászoknak sikerült is meggyőzniük a döntéshozókat, akik – pártállástól függetlenül – szabadkereskedelem-párti gazdaságpolitikát folytattak.

Az utóbbi időben azonban közgazdászberkekben is felerősödtek a kételkedő hangok. Olyan neves szakmabeliek kérdőjelezik meg a szabadkereskedelem mindenhatóságát, mint a két egykori elnöki tanácsadó, *Alan S. Blinder* vagy *Matthew J. Slaughter*. Mindketten tartanak attól, hogy a korábban gondoltnál nagyobb fenyegetést jelent az Egyesült Államok számára a munkahelyek növekvő külföldi kiszervezése. Szó sincs persze általános kiábrándultságról, tekintve, hogy az elmúlt évtizedekben a kereskedelem és a beruházások liberalizálása (eltérő becslések szerint) évi 500 és 1000 milliárd dollár közti értékben járult hozzá az amerikai nemzeti jövedelemhez. Aggodalomra ad azonban okot, hogy a szabadkereskedelem előnyeit egyre növekvő mértékben csak egy felső szűk réteg élvezi: a képzettség szerinti felső 4 százalékon kívül minden társadalmi réteg reálbércsökkenést szenvedett el az elmúlt években.

Blinder arra figyelmeztet, hogy a helyzet várhatóan csak romlani fog a jövőben. 40 millió amerikai munkavállaló lesz kénytelen szembenézni az alacsony munkaerőköltségű országok versenyével. Ráadásul a szakképzett foglalkoztatottakat, például a számviteli szakembereket vagy a kutatókat sem kíméli majd a globalizáció. Blinder a munkanélküliek segélyezési rendszerének kiszélesítésével, továbbá a korszerű szakképzés és az átképzés támogatásával látja kezelhető-

nek a problémát. Slaughter pedig jövedelem-újraelosztást tart szükségesnek, mi több a „globalizáció New Deal-jét” javasolja megvalósítani, amelynek keretében a jövedelem mediánjánál kevesebbet keresők munkája után semmilyen jövedelemadót nem kellene fizetni.

A közgazdászokéval párhuzamosan a politikusok álláspontja is változott az elmúlt időszakban. Hillary Clinton például osztja *Paul A. Samuelson* véleményét, aki szerint a komparatív előnyök hagyományos eszméje mára idejétmúlttá vált. Barack Obama gazdasági tanácsadója, Gene Sperling – miközben nincs meggyőződve róla, hogy a szabadkereskedelem térnyerése volna a jövedelmek stagnálásának elsődleges oka –, a jelenség politikai következményeitől való félelmeinek adott hangot. Nem véletlen tehát, hogy Clinton, Obama, sőt a republikánus John McCain körében is felmerültek Blinderéhez hasonló elképzelések a kormányzati beavatkozásról. Az sem meglepő azonban, hogy a Slaughter-féle új New Deal-t még egyik elnökjelölt se emelte be programjába.

KOLLARIK ANDRÁS

Amikor Izland még Ghána volt...

THORVALDUR GYLFASSON: WHEN ICELAND WAS GHANA

VOXEU.ORG, 2008. JANUÁR 25.

Vajon a ma még fejletlen afrikai országok is bejárhathatják-e azt a fejlődési pályát, amelyen Izland az elmúlt évszázadban eljutott Afrika mai életszínvonaláról jelenlegi fejlettségi szintjéig? Száz éve az egy főre jutó izlandi GDP a mai ghánai szinten állt. Ma Izlandot a gazdasági teljesítmény mellett a várható élettartamot és iskolázottságot is figyelembe vevő *Human Development Index* alapján a világ legfejlettebb országaként tartják szá-

mon. Vajon az afrikai országok is eljuthatnak erre a magaslatra száz év alatt?

Izland 1901 és 2006 között átlagosan évi 2,6 százalékos gazdasági növekedést produkált, ennek eredményeként mintegy tizenötszörösére nőtt az egy főre jutó GDP az országban. Izlandon az egy főre jutó bruttó hazai össztermék 2006-ban 36 560 dollár, míg Ghánában 2 640 dollár volt, vagyis körülbelül tizennégy-szeres a különbség. Ennek alapján levonható a következtetés, hogy Izland a huszadik század hajnalán állt nagyjából azon a szinten (vagy egy picivel lejjebb), mint ma Ghána. Az idő előrehaladtával Izland folyamatosan fejlődött, 1920-ra elérte a mai Lesotho, 1945-re a mai Namíbia szintjét. 1960-ra a mai egy főre jutó izlandi GDP harmadát produkálta az ország, ez nagyjából a mai Botswana (Afrika egyik leggazdagabb országa) szintjének felel meg. Ezt követően Izland maga mögött hagyta a mai afrikai országok szintjét és 1985-re elérte a mai Dél-Korea színvonalát.

Hogy csinálta ezt Izland? A függetlenség 1904-es kikiáltásától kezdve az izlandi társadalom erőteljes tőkefelhalmozásba kezdett. Nemcsak a fizikai tőke felhalmozása volt jelentős, hanem a pénzügyi, társadalmi tőke is fontos szerepet játszott. Természetesen nem szabad megfeledkezni az Izland által birtokolt természeti erőforrások (például halászati lehetőségek, geotermikus energia) okos felhasználásáról sem. Azonban mindehhez szükség volt egy korán megkezdődő, nagymértékű humántőke-felhalmozásra. Gyakorlatilag ez tekinthető az izlandi növekedés kulcsának.

A függetlenség elnyerése idején már általános volt az írás-olvasás ismerete az országban, ez azt is jelentette, hogy az izlandiak jobban fel voltak készülve a modern társadalom és gazdaság kihívásaira, mint sok más ország. Pontos adatok nem

ismertek az írni-olvasni tudásról, azonban a kiadott könyvek száma érdekes információval szolgál erről. 1906-ban ezer főre 1,6 izlandi nyelven kiadott könyv jutott. Ez nagyobb szám, mint a mai Norvégia vagy Svédország ezer főre jutó könyvkiadása. 1966-ra az ezer főre jutó izlandi könyvkiadások száma felkúszott 2,7-re, ami nagyjából Dánia vagy Finnország mai szintjének felel meg. Persze az adatokat befolyásolja, hogy Izlandon mindössze háromszázezen élnek, ami miatt valószínűleg arányaiban több könyvet adnak ki, természetesen alacsonyabb példányszámban. Azonban a számok ezzel együtt is figyelemre méltóak.

A gazdasági fejlődéshez elengedhetetlennek tűnik az átlagos gyermekszám csökkenése. Izlandon az átlagos gyermekszám 1850 és napjaink között hárommal csökkent (ötről kettőre). Ghána esetében ugyanekkora csökkenéshez (hétről négyre) kevesebb mint ötven évre volt szükség, 1960-tól napjainkig. Ezzel Ghána a fekete-afrikai átlagnál gyorsabban csökkentette a népszaporulatot: ugyanezen idő alatt az átlagos gyermekszám 6,7-ről 5,3-ra csökkent a földrész Szaharától délre eső részén. Az átlagos gyermekszám azért fontos, mert ha egy családban sok gyerek van, akkor a legtöbb esetben nem tudnak egynél vagy kettőnél többet iskoláztatni közülük. Így a következő generáció nagy része nem jut rendes jövedelemszerző képességekhez, és nem lesz lehetőségük a felemelkedésre. Ha viszont kevesebb az átlagos gyermekszám, akkor minden gyermek iskolába járhat, és így a következő nemzedék már tovább juthat, mint a szülők generációja.

Ghána egyébként több más társadalmi mutatószám alapján is jobban teljesít, mint a fekete-afrikai országok nagy része. Ilyen mutató például a születéskor várható élettartam. Ez az egész világon növeke-

dett az elmúlt évtizedek folyamán, még Afrikában is. A szubszaharai térségben 1960 és 2005 között 41 évről 47-re nőtt az átlagos várható élettartam, míg Ghána esetében 46 évről 58 évre.

A huszonegyedik század elején az afrikai országok sok kihívással szembesülnek. A legfontosabb, hogy mihamarabb megszűnjön az analfabetizmus. 1970-ben a Szaharától délre eső afrikai országok felnőtt lakosságának, mindössze 28 százaléka tudott írni-olvasni. Ez az arány 1990-re 51 százalékra, 2006-ra pedig 61 százalékra nőtt. A 15–24 éves korosztályban pedig 76 százalék az írni-olvasni tudók aránya. A lehető leghamarabb teljes körűvé kell tenni az írás-olvasás ismeretét. Mindemellett a többi típusú tőke felhalmozása is fontos, valamint a demokratikus rendszerek és intézmények működtetése. Így Ghána is képes lehet – miért is ne? – arra, hogy Izlandhoz hasonlóan tizenötszörösre növelje egy főre jutó bruttó hazai össztermékét a következő évszázad folyamán. Persze más afrikai országok, amelyek Ghánához képest is le vannak maradva, még nagyobb változtatásokra szorulhatnak. Azonban minden lehetséges. Egyes távolságok talán kisebbek, mint amekkorának első ránézésre tűnnek.

NÉMETH ANDRÁS

Megöregedés vagy halál napi egy dollárból

RICHARD BALDWIN: AGING AND DEATH
ON A DOLLAR A DAY
VOXEU.ORG, 2008. FEBRUÁR 12.

Világszerte több, mint egy milliárd ember él kevesebb, mint napi egy dollárból. A fejlett világból tekintve úgy gondolhatjuk, hogyha ezen emberek napi jövedelme 2 dollárra nőne, akkor életminőségük is javulna.

Így azonban nagyon sok, nehezen érzékelhető tényezőt hagynánk figyelmen kívül, főleg azokat, amelyek nem jelennek meg a nemzeti jövedelemben. Ezek közül sok egyáltalán nem vagy alig mérhető, de *Abhijit Banerjee* és *Esther Duflo* egy olyan faktort vizsgált, amely egyszerre kézzelfogható és mérhető: a korai halálozást.

A világ legszegényebb országaiban nagyon fiatalon halnak meg az emberek. A szerzők 1993-as mintájába bekerült 50 év feletti, viszonylag jó körülmények között élő indonéziaiak 7 százaléka 4 év múlva már nem élt. Hét évvel később 18 százalékra emelkedett e szám. A legszegényebb háztartásoknál ezek az adatok még sokkal magasabbak: 15 és 22 százalék.

A kérdés az, hogy a betegeskedés csökkenti-e az emberek munkabírását és ezért apad jövedelmük, vagy az alacsony bérek miatt betegednek és halnak meg korán. Nyilvánvalónak tűnik a szegénység és a korai elhalálozás közti kapcsolat, ugyanakkor nehéz kiszűrni a kettő közötti kapcsolat irányát. A helyzetet más tényezők is bonyolítják. Epidemiológusok szerint a nagymértékű jövedelemlönbségek minden jövedelemszinten kapcsolatba hozhatók a megnövekedett halandósággal, míg a legtöbb közgazdász a hiányos oktatással magyarázza a szegénység és a magas halálozási arány közti kapcsolatot. A kauzalitás irányának meghatározását nehezítik továbbá a mérési nehézségek és az adatok hiánya.

A Banerjee–Duflo tanulmány azzal az elgondolkodtató adattal kezdődik, hogy a tanulmányban vizsgált 15 fejlődő országból kilencben 20–35 százalékkal magasabb az idős emberek aránya a kicsit jobb anyagi helyzetben lévő csoportokban (amelyekben a napi egy főre jutó fogyasztás 2–4 vagy 6–10 dollár), mint a napi 1 dolláros fejenkénti fogyasztású legszegényebbek közt.

Panelfelvétellel is lehet vizsgálni, hogy a szegények tényleg előbb halnak-e meg, mint a viszonylag jobb módban élők: ez esetben azt kell nézni, hogy hányan haltak meg az első adatfelvétel óta eltelt időszakban. Ilyen jellegű adatok Uidapurrról (India), Indonéziáról és Vietnámról vannak. Az eredmények szerint mindhárom országban, mindhárom korcsoportban magasabb a halálozási arány a szegényebek között. Ami még érdekesebb, hogy a különbség mindenütt az idős emberek között volt a legnagyobb. Például 1992–93-ban Indonéziában és Vietnámban a különösen szegény vidéki háztartásban élő, 50 évnél idősebbek 15 százalékos valószínűséggel meghaltak a következő 5 évben, míg ha fogyasztásuk elérte a 6–10 dollárt, akkor 3–5 százalékra csökkent e veszély.

A fenti eredmények még semmit sem bizonyítanak a felnőttkori halandóság és a jövedelem kapcsolatáról, Banerjee és Duflo azonban még további tényezőket is kimutatnak, amelyek sejtetik az okozati összefüggés irányát. Olyan háztartásokat vizsgáltak, ahol idős nők és erejük teljében lévő férfiak is vannak. Vietnámban az ilyen háztartásban élő 50 év feletti nők között az öt éven belüli halálozási arány 12 százalék a szegények között és 7,7 százalék a napi 6–10 dolláros egy főre jutó fogyasztással rendelkező háztartásokban. Mivel az idős nők nem vesznek részt piaci munkában, így háztartásuk szegénysége nehezen vezethető vissza az ő betegségeikre. Ez csökkenti annak valószínűségét, hogy a betegség okozná a szegénységet, bár abban az esetben, ha a betegség örökletes, előfordulhat, hogy beteg idős emberek szintén beteg fiatalokkal élnek együtt, és ezért szegény a háztartás. Banerjee és Duflo ennek ellenére alátámasztva látják azt a megállapítást, hogy a szegénység öl.

SZÜCS ÁGOTA

Gazdagabbak és éhesebbek

AMARTYA SEN: THE RICH GET HUNGRIER
INTERNATIONAL HERALD TRIBUNE 2008. MÁJUS 28.

Vajon enyhülnek majd az idő előrehaladtával az élelmiszer-ellátás körüli nehézségek, vagy a milliók életét fenyegető probléma tovább növekszik majd? A választ csak az idő mutatja meg. A legutóbbi élelmiszerár-emelkedésért olyan különleges események felelősek, mint az ausztráliai vagy az ukrajnai aszály. Ha azonban nem orvosoljuk a válság mögöttes okát, akkor a problémák hosszú távon csak súlyosbodni fognak.

A történetnek két olvasata van. Az első szerint egy olyan országban, ahol sok szegény él, a gyors gazdasági növekedés okozta jóléti bővülésen csak a társadalom fele osztozik. A szerencsések jövedelmük növekedésével párhuzamosan emelik az élelmiszerre fordított kiadásukat is, aminek köszönhetően az árak az egekbe szöknek – feltéve, hogy a kínálat közben nem emelkedik. A társadalom másik felének azonban változatlan jövedelem mellett kell szembenéznie az emelkedő élelmiszerárakkal, így köreikben egyre jelentősebb problémává válik az éhínség.

Világszerte ismétlődnek ilyen és ehhez hasonló tragédiák. Az egyik leghíresebb példa 1943-ban, az indiai brit uralom alkonyán történt. A bengáli éhínség áldozatainak száma hárommillióra tehető. A városokban lakó szegények jövedelme dinamikusan növekedett. Az emelkedés különösen gyors volt Kalkuttában, ahol a Japán elleni háború hatalmas kiadásai nyomán az élelmiszerárak megnégyesződtek. A vidéken élő szegények azonban csekély jövedelemnövekedés birtokában voltak kénytelenek szemlélteni az árak elrugaszkodását. A hibás kormányzati politika csak tetézte az el-

osztásbéli aránytalanságokat. A brit vezető réteg kényszerpályára került. Ahhoz, hogy a háború alatt elejét vegyék a városbeli elégedetlenségi hullámoknak, a kormány a falvakban felvásárolt élelmiszert nyomott áron kínálta a városiaknak. Ez a lépés tovább emelte a vidéki árakat, és ezzel fokozta a falusi szegények közti éhínséget.

Kétségtelenül fontos e diskurzus a nélkülözők és a vagyonosabbak közti elosztás kérdéseiről, nem hagyható azonban figyelmen kívül az a tény, hogy a világ szegényei is megosztottak: egy részük részesül a növekedés áldásaiból, másik részük azonban nem. A kínaihoz, indiaihoz, vagy vietnamihoz fogható magas növekedés jelentősen növeli az élelmiszerek keresletét. Ez önmagában véve természetesen egy rendkívül jó hír. Ha ezen országok sikeresen tudnák csökkenteni a növekedés előnyeinek egyenlőtlen belső megoszlását, akkor még a legszegényebbek is többet tehetnének a kosarukba.

Ez a fellendülés azonban a globális élelmiszerpiacra is jelentős nyomást gyakorol – a különböző országok növekvő importtal vagy akár exportkorlátozással is megpróbálhatják fékezni a hazai élelmiszerár-emelkedést. A közelmúltban ez zajlott le Indiában, Kínában, Vietnámban és Argentínában is. Ezek a hatások főként a szegényeket sújtják, mindenekelőtt pedig az afrikaiakat.

A történet másik, modernebb verziója a következőképpen szól. Mivel a mezőgazdasági termények, főként a kukorica és a szójabab, felhasználhatók az üzemanyaggyártásban, a profitot termelő etanolgyártásban is, ezért az éhes hasaknak az üzemanyag-tartályokkal is versenyezniük kell. A helytelen kormányzati politikának itt is fontos szerep jut. 2005-ben az Egyesült Államok kongresszusa megkövetelte az etanol széleskörű használatát az üzemanyagfogyasztásban. Ez a törvény és az ilyen cé-

lú felhasználásra nyújtott támogatás együttesen fellendítette a kukoricapiacot az Egyesült Államokban, ugyanakkor a mezőgazdaság erőforrásait megosztotta az élelmiszeripar és az üzemanyag-gyártás között. Ez természetesen tovább nehezíti a nélkülözők helyzetét.

Mivel az etanol használata alig csökkenti a globális felmelegedést és a természet elhasználódását, a célirányos, átgondolt reformokat azonnal végre kellene hajtani, amint az amerikai politikusok beleegyeznek. Az etanol használatát inkább csökkenteni kellene, mintsem támogatni.

A globális élelmiszerproblémát nem a világtermelés, azaz az egy főre eső élelmiszertermelés csökkenése okozza (ezt sokan előszeretettel bizonygatják, de lényegi bizonyíték nélkül), hanem a gyorsan bővülő kereslet. Ez természetesen gyors bővülést sürget az élelmiszertermelésben is, ám ehhez mélyebb globális együttműködésre is szükség van. Közben a világ népességének tartós emelkedése a keresletnövekedés egy szerény darabkájáért felel csupán, hozzájárul a globális felmelegedéshez, a klímaváltozás pedig az agrárszférát is fenyegeti. Szerencsére a népességnövekedés egyre lassul, és egyértelmű bizonyítékok mutatják, hogy a nők társadalmi szerepének növelésével (már az iskoláztatásuk révén is) további jelentős csökkenés is elérhető.

A legnagyobb kihívás megtalálni azokat a szükséges irányelveket, amelyekkel megfékezhető a világgazdaság szélsőségesen aránytalan növekedése által okozott hatások. Közben az alacsony növekedésű országokban a hazai gazdaság reformja is nélkülözhetetlen, hatalmas szükség van a globális együttműködésre is. Az első számú kihívás: felismerni a probléma igazi természetét.

Nobel-díjasok lindauai találkozója

OLAF STORBECK: MIT DEM HANDELSBLATT ZUM
LINDAUER NOBELPREISTRÄGERTREFFEN
HANDELSBLATT 2008. AUGUSTUS 19.

A németországi Lindau-ban 2008. augusztus 20–23. között rendezték meg a Nobel-díjasok harmadik találkozóját. Az új nemzedék 450 tudósa nemcsak az újságokban olvashatott arról, hogy mi történt Lindauban, hanem személyesen is részese lehetett az eseményeknek. A rendezvény médiapartnere, a Handelsblatt például 25 fiatalnak tette lehetővé, hogy ingyen részt vegyen a találkozón.

És hogy mit is jelent mindez egy fiatal közgazdásznak? 2006 augusztusának 4 napját *Christian Merkl* nem fogja egyhamar elfelejteni. „Elvégre mikor van alkalom arra, hogy az ember Nobel-díjasokkal ebédeljen vagy vacsorázzon?” – veti fel a 28 éves közgazdász, aki részt vett a közgazdasági Nobel-díjak kitüntetettjeinek második, Lindauban rendezett ülésén két évvel ezelőtt. *Peter Werner*, a Kölni Egyetem tanársegéde is lelkesedni kezd, ha a Lindauban töltött napokra gondol: „Hihetetlenül nagyszerű tapasztalat volt” – mondja a fiatal kutató. Akkor 8 neves közgazdász és 300 szerencsés fiatal tudós (több mint 40 országból) találkozott Lindauban. Ami egyedülállóvá teszi a lindauai találkozót, az nem más, mint a hely különös atmoszférája. A diákok nem csak messziről láthatják a tudósokat, hanem valóságosan is találkozhatnak velük. „A legfontosabb, hogy beszélgetünk a diákokkal” – mondja *Robert Solow*, az 1987-es év Nobel-díjasa. *Christian Merkl* is hangsúlyozza: „Ez nem csak közhely. A Nobel-díjasokat valóban érdekelte, hogy velünk beszélgethessenek.”

A Boden-tónál megrendezett találkozónak komoly hagyománya van: a termé-

szettudományokban már 1951 óta rendeznek ilyeneket. Két lindauai orvostanhallgató volt a kezdeményező. A nemzeti-socializmus uralma és a háború alatt nemzetközileg elszigetelődött német gazdaságot újra be akarták kapcsolni a nemzetközi eseményekbe.

A találkozó hagyományosan két részből tevődik össze. Minden Nobel-díjas tart egy előadást egy általa választott témában. 2006-ban a nemzetközi pénzügyi piacok, a munkaerőpiac és a konjunktúrális kérdések kerültek elő. A napirenden szerepelt továbbá a klímaváltozás és az esőerdők kiirtása is.

A felolvasások mellett minden nap van több kis szeminárium is, amelyeken a Nobel-díjasok a nyilvánosság kizárásával maximum 30 fiatal kutatóval dolgoznak. A közös vacsorákon nincs külön asztal a professzoroknak és a diákoknak, ehelyett a Nobel-díjasokat szisztematikusan beosztják a fiatalok asztalaihoz.

Számos fiatal tudós szeretne eljutni Lindauba. Az előző évben több mint 4000 pályázat érkezett annak ellenére, hogy minden jelöltnek egyetemi vagy jegybanki ajánlást kellett felmutatnia. Ebből a rengeteg pályázatból választotta ki egy háromtagú bizottság a legjobbakat.

És hogy miről is beszélgettek idén a Nobel-díjas tudósok? Csütörtökön három közgazdasági és egy béke Nobel-díjas panaszkodott a túlzott kockázatvállalásra, a hanyag menedzsmentre és a pénzügyi rendszerben uralkodó átláthatatlan összevisszaságra. A ragyogó elméjű közgazdászok egyetértenek abban, hogy a jelenlegi pénzügyi krízis leleplezte a rendszer legfőbb hiányosságait, de mást és mást gondolnak a szabályozók szerepéről, arról, hogy hogyan lehet elkerülni mindezek megismétlődését.

Sok tudós véleménye, hogy a banki szolgáltatások eltávolodtak eredeti cél-

juktól. A nyereségelhajzás közben „elvezett az eszme, hogy a banknak felelőssége megvédeni az ügyfél érdekeit” – mondta *Daniel McFadden*, aki 2000-ben kapta meg a közgazdasági Nobel-díjat az egyének döntési folyamatairól folytatott kutatásáért. McFadden szerint egy piac, amelyen a lakástulajdonosok jelzáloghitelét értékpapírba csomagolva el lehet adni a bankoknak, hatékony lehet ugyan, „de a leghatékonyabb út, hogy megszervezzük a gazdasági tevékenységet, talán egyben a legtürelemesebb is. A kongresszusnak meg kell fontolnia a volatilitás és az instabilitás költségeit.”

Egy elhamarkodottan végrehajtott szabályozásnak azonban szörnyű következményei lehetnek, figyelmeztetett *Myron Scholes*, aki 1997-ben kapott Nobel-díjat a derivatívák értékelésére kifejlesztett módszeréért. A derivatívák olyan pénzügyi eszközök, amelyek ára a kapcsolódó követelések alapján változik. Kipipálva a pénzügyi rendszer alapvető funkcióit – beleértve a nagyszabású projektek finanszírozását, a megtakarítások elősegítését és a követelések értékének megállapítását – Scholes a gazdasági növekedés évtizedeit azoknak az innovációknak tulajdonítja, amelyek lehetővé teszik az intézményeknek, hogy „ezeket a funkciókat még hatékonyabban gyakorolják”. Scholes, aki többek között annak a *Long-Term Capital Management*-nek volt egyik alapítója, mely az 1990-es évek végén a kelet-ázsiai és az orosz pénzügyi krízis miatt összeomlott, arra hívta fel a figyelmet, hogy „néha a szabályozás költsége jóval nagyobb lenne, mint a haszna.”

Joseph Stiglitz, a Columbia Egyetem közgazdászprofesszora, aki 2001-ben nyerte el Nobel-díjat, azt vetette fel, hogy a jelenlegi zűrzavart a megfontolatlan innováció okozta. Megjegyezve, hogy a lakástulajdonosok legfőbb kockázattérkékelési szempontja annak valószínűsége,

hogy megtarthatják-e otthonukat a piac ingadozása ellenére is, Stiglitz azt mondta: „összeillő termékeket kellett volna létrehozni. Ehelyett kockázatok keletkeztek, és most ennek az úgynevezett innovációnak a következményeit viseljük.”

Volt néhány terület, ahol a tudósok egyetértettek. Ilyen például, hogy a *Basel II szabályok* túlságosan a napi kockázatkezelésre fókuszálnak, és nem helyeznek elég hangsúlyt a válságok kezelésére.

Egy eleve rossz pénzügyi rendszer foltoztatása azonban nem biztos, hogy elég, hangsúlyozta *Muhammad Yunus*, aki bankjával, a szegényeknek kis összegeket kölcsönző Grameen Bankkal 2006-ban Béke Nobel-díjat nyert. „A bankrendszerünk nagyon-nagyon kezdetleges” – közölte Yunus, megjegyezve, hogy az ő modellje nem igényel fedezetet, nem kínál biztosítást és nem kéri az ügyvédekkel. Az eredmény: „Nagyon magas a visszafizetési rátánk, körülbelül 98–99 százalék.”

Szombaton a globalizáció okozta kihívások kerültek előtérbe Lindauban. A globalizáció és a technológia növelte a világon meglévő jövedelemkülönbségeket, érvelt négy közgazdasági Nobel-díjas, ezért a kormányoknak be kellene avatkozniuk és segíteni az alul levőknek. A vita inkább az átfogó keretekre fókuszált, nem pedig a részletes megoldásra. A legfőbb irány azonban világos: a szabad piacok nem mindig igazságosak, és a közgazdászoknak segíteniük kell a kormányokat, hogy beavatkozva igazságosabbá tudják tenni azokat.

„A közgazdaságtan nagy része a piaci elosztás relatív hatékonyságáról szól” – mondta Robert Solow. Szerinte azonban a közgazdászoknak azt is tanulmányozniuk kell, hogyan lehet jövedelmet átirányítani „azoknak, akik kárt szenvednek az egyébként hasznos gazdasági fejlődés miatt, azoktól, akik profitálnak belőle”.

Solow a növekvő egyenlőtlenség három fő okát jelölte meg. A globalizáció, mint mondta, jelentősen növelte a világgazdaságba bekapcsolódó alacsonyan képzett munkaerő nagyságát, és ez lenyomta ezeknek az embereknek a bérét a fejlett országokban. A gyors technológiai fejlődés növelte az igényt a magas képzettségűek iránt, így az ő bérük nőtt, mivel a kereslet meghaladta a kínálatot. Ezen kívül a szakszervezetek teret vesztek, és a munkások bére azt is megszenvedte, hogy a gazdag országok az iparról a szolgáltatási ágazatokra tértek át. Mivel a növekvő egyenlőtlenség ilyen „alapvető okokból” ered, Solow szerint „nehéz megmondani, hogy mit tegyünk vele, elfogadjuk és próbáljunk javítani rajta, vagy inkább próbáljuk megelőzni”. A gyakorlatban ez valószínűleg magasabb adókat jelent a gazdagabb polgároknak.

A globalizációnak vegyes kimenetelei lehetnek, állította *George Akerlof*, aki 2001-ben kapott Nobel-díjat az információs aszimmetriák elemzéséért. „A nyitás jó azoknak az országoknak, amelyeknek megvan az adminisztratív kapacitásuk ennek kezeléséhez” – mondta Akerlof, aki jelenleg a berkeleyi California Egyetem közgazdászprofesszora. De az olyan országoknak, mint a XIX. századi India, a globalizáció nem jelentett mást, mint megadni magukat az idegen uralomnak, ami „mérhetetlenül rossz következményekkel járt”. Napjainkban azonban számos indiai profitál a nyitott határokból, mivel az ország alkalmazkodott a technológiai változáshoz, és ez még akkor is jó a világgazdaságnak, ha néhány amerikai elveszti a munkáját. „Mindig, amikor valaki munkát szerez Bangaloréban, örülök, mert ez azt jelenti, hogy a globális disztribúció fejlődött” – jelentette ki Akerlof.

A jólét országokon belüli terjesztése egészséges intézményeket kíván, mond-

ta *Finn Kydland* norvég tudós, aki szintén Berkeleyben tanít. 2004-ben nyert Nobel-díjat, azon erők vizsgálatáért, amelyek az üzletet mozgatják. „A globalizációnak minden ország számára jónak kell lennie”, de ez nem valósulhat meg, ha a kormányok nem tudnak megfelelni a kihívásnak, mondta. Példaként Brazíliát és Argentínát említette. Brazíliában a globális növekedés jobban emelte az alacsony keresetűek jövedelemszintjét, mint a jobban keresőkét. Ezzel szemben Argentínában az egy főre jutó GDP az 1980-as években mintegy 20 százalékkal csökkent, mivel a kormány adósságokat halmozott fel, ami tönkretette a gazdaságot. Azóta a reálbérek estek, és a gazdagok és szegények közötti különbségek nőttek. Mi okozta a különbséget? „Rossz gazdaságpolitika” – állította Kydland. „Ha nincs újraelosztó mechanizmus, talán nem történik meg.”

A kormányok vitáznak azon, hogy szükségünk van-e pontos adatokra minderről, mondta *Robert Fogel*, aki 1993-ban kapott Nobel-díjat a gazdaságtörténet statisztikai tanulmányozásáért. Az USA adatai az egyenlőtlenségről valószínűleg túloznak a tartós szegénységben élők számáról. Az USA-ban lévő egyenlőtlenségek sokkal kisebbek, ha a kiadásokat nézzük, mint ha a bevételekre figyelünk, állapította meg Fogel, a Chicagói Egyetem közgazdásza. Ez azért lehet, mert sokan csak időlegesen alacsony jövedelműek, például olyan középosztálybeliek, akik elvesztették állásukat, de még vannak tartalékaik. „A jóléti országok kormányainak kötelessége javítani a szegények életkörülményein” – mondta Fogel. „Azt üzenem: legyél biztos abban, hogy mit csinálsz, amikor nehéz fiskális eszközöket kezelsz.”

Egy abnormális számológép

AN ABERRANT ABACUS
THE ECONOMIST, 2008. MÁJUS 1.

Minél inkább növekszik Kína szerepe a világgazdaságban, annál nagyobb figyelmet szentelnek a befektetők az ország gazdasági adatainak. Kína hivatalos statisztikái közismerten képlékenyek. Sokan azzal vádolják a kínai kormányt, hogy politikai okokból eltúlozza a GDP növekedését, mások pedig arra panaszkodnak, hogy a hivatalos inflációs ráta hihetetlenül alacsony. Már csak azért is gyanúsak az ország GDP-mutatói, mert Kína mindig szinte elsőként közli azokat, általában az adott negyedév végét követően két héttel. Márpedig a legtöbb fejlett gazdaság hasonló beszámolójának elkészítése négy és hat hét közötti időt vesz igénybe.

Meglepő módon azonban a legtöbb közgazdász azt vallja, hogy Kína alulbecsülte növekedését az elmúlt években. Az ország Nemzeti Statisztikai Hivatala (NBS) nemrégiben mind a 2006-os mind a 2007-es GDP-növekedést átértékelte és mindkét évre fél százalékponttal magasabb értéket adott, arra hivatkozva, hogy a szolgáltató szektorban nehezebben mérhető a fejlődés, mint az iparban. Lehet, hogy még ezek a korrigált adatok is túlzottan óvatosak.

A kínai tartományok saját maguk is megállapítják GDP-jüket, és ezen adatok súlyozott átlaga tartósan magasabb kibocsátást és fejlődést mutat, mint a központi kormányzat adatai. Az igaz, hogy a helyi hivatalnokoknak érdekük lehet, hogy magasabb növekedési számokat mutassanak ki, ám a tapasztalat szerint a helyi kormány statisztikusai pontosabban, mint a pekingiek. A 2004-ben kiadott számítások alapján például a tartományok GDP-jének összege 19 száza-

lékkal nagyobb volt, mint a nemzeti mutató. Talán ennek hatására növelte az NBS 2005-ben saját, országos GDP-adatait 17 százalékkal, illetve emelte meg viszszamenőlegesen az elmúlt tíz év növekedési rátáit is.

Stephen Green, a Standard Chartered közgazdásza kiszámította, hogy 2007-ben az összkibocsátás 10 százalékkal volt magasabb a tartományok adatai szerint. Az átlagos, 13,1 százalékos növekedési rátájuk is 1,2 százalékponttal magasabb, mint a felülvizsgált nemzeti növekedési ráta, habár a különbség 2005 óta jelentősen csökkent. Green szerint elképzelhető, hogy az NBS eldöntötte, hogy inkább a helyi statisztikusoknak hisz jobban. Ám, ahogy a helyi hivatalnokoknak érdekük felkerekíteni a számokat, Pekingnek is megvan az oka arra, hogy inkább csökkentse azokat. Kína valódi GDP-növekedése lehet, hogy növelné a befektetők féltelmeit a gazdaság a túlfűtöttségétől.

A GDP-ben való bizalmatlanság néhány Kína szakértőt arra készítetett, hogy alternatív havi növekedési mutatókat használjon. *Jonathan Anderson*, az UBS munkatársa például az ipari termelés indexét, illetve egy kiadási indexet részesít előnyben. Egyik mutató sem tükrözi vissza azt a 2004–2005 óta tapasztalható gyorsulást, amelyet a GDP mutat. Erre az lehet az egyik magyarázat, hogy a GDP-növekedés hirtelen megugrása arra hivatott, hogy az előzőleg alulértékelt növekedési mutatókat korrigálja. Ha ez így van, akkor alaptalanok a túlfűtöttségről szóló aggodalmak.

A Goldman Sachs elemzése alapján a tőkebefektetési mutatók a legmegbízhatóbbak között vannak. Magukba foglalják a föld adás-vételét, ami csak tulajdonosváltással jár együtt, nem növeli meg sem a kapacitást sem a hozzáadott értéket. A földárak növekedése az utóbbi években ennek megfelelően a befekteté-

sek szintjének a felülbecslésével járt. Ezzel szemben a vásárlók kiadásai biztosan sokkal magasabbak és gyorsabban növekednek, mint ahogy a hivatalos mutatók sugallják. A magánfogyasztást gyakran a kiskereskedelmi forgalommal helyettesítik, pedig abba nem tartoznak bele a szolgáltatások, noha közismert, hogy azok képezik a háztartások költségvetésének leggyorsabban növekedő részét.

Kína igazi inflációs rátája valószínűleg magasabb, mint amit a fogyasztói árindex (CPI) mutat. Az egyik probléma az, hogy az egészségügy, közlekedés és oktatás terén a CPI csak az állami szektort veszi figyelembe, elhanyagolva az ezen ágazatokban is egyre jelentősebb magánvállalkozásokat. A Nemzeti Fejlesztési és Reform Bizottság által kiadott, 36 város alapján számtott adat szerint 2001 óta 5–10 százalékos az egészségügy és az oktatás inflációja, ami sokkal magasabb, mint a CPI által mutatott 1–2 százalék.

A külkereskedelem talán az egyik legfontosabb mutató. A kritikusok azzal vádolják Kínát, hogy elferdíti a kereskedelem mutatóit, mivel exportjának értéke, az importáló ország szerint mérve mindig sokkal nagyobb, mint amit a kínaiak állítanak. Ez az eltérés részben magyarázható azzal, hogy Kína bilaterális kereskedelmi mutatói nem tartalmazzák a Hong Kong-i reexportot.

A legmegbízhatatlanabb mutatók a Goldman Sachs szerint a munkaerő-piac-hoz kapcsolódnak. A városi negyedéves munkanélküliségi ráta semmitmondó, mivel nem számítanak bele azok, akiket az állam kezében lévő cégek bocsátanak el, sem a bevándorlók, akik általában a városi körzetekben élnek, de nincsenek bejelentve. A bérmutatók is viszonylag megbízhatatlanok. Sok aggodalom volt mostanában az átlagos városi bérek gyors növekedése miatt, ezek azonban nem fedik le a magántulajdonban lévő

cégeket, amelyeknél az utóbbi években a legtöbb munkahely keletkezett.

Most, hogy Kína a globális növekedés motorjává vált, sürgősen javítania kell gazdasági adatainak minőségén.

SIPOS VIKTÓRIA

Malthus, a hamis próféta

MALTHUS, THE FALSE PROPHET
THE ECONOMIST 2008. MÁJUS 15.

A számos országban zavargásokat szító, még a jómódúnak számító amerikai és európai polgárokat is érzékenyen érintő élelmiszer-árrobbanás közepette egyre csökken az abba vetett hit, hogy a világpiac képes közel 7 milliárd embert élelmiszerrel ellátni. Sokan attól tartanak, hogy az új hiányszorok már el is kezdődött, így talán érthető, hogy egyre többet kerül szóba *Thomas Malthus* neve. De ha Malthus elmélete ma helytálló is lenne, az ellentmondana az elmúlt két évszázad tapasztalatainak.

Malthus 1798-ban, a „Tanulmány a népesedés törvényéről” című művében tette közzé először gondolatait a népeség és az élelmiszerkínálat növekedésének katasztrófába torkolló ellentmondásáról. Elmélete szerint, miközben a népesség természetes körülmények között vég nélküli növekszik, az élelmiszertermelésnek egy szint után korlátot szab a megművelhető termőföld véges nagysága – végül éhínségek, járványok és háborúk térítik vissza a populációt a fenntartható szintre.

Finomította előrejelzését az 1803-as második kiadásban Malthus az erkölcsi mértékletesség bevezetésével. Szerinte a halálozási ráta helyett a születési ráta féken tartásával célszerű megelőzni az élelemért folyó – máshogyan elkerülhetetlen – versengést. Ha az emberek később

kötnének házasságot, és kevesebb gyereket vállalnának, a népességnövekedést le lehetne szorítani olyan mértékűre, hogy a mezőgazdaság el tudná látni élelemmel az emberiséget.

Malthus viszont balszerencséjére – ámde a következő generációk szerencséjére – egy átmeneti történelmi korszakban élt. Munkái, különösen a későbbiek, nagyjából ugyan pontos leírást adnak az ipari forradalom előtti társadalomról, ami az üres és tele hasak közötti bizonytalan egyensúlyon nyugodott. A Nagy-Britanniában akkor már zajló ipari forradalom viszont hosszú távú növekedési lehetőségeket nyitott meg. A nemzetgazdaságok gyorsabban kezdtek növekedni a népességnél, ami tartósan emelte az életszínvonalat.

Az ételkészítés, aminek a hiányától Malthus tartott, bőségessé vált, ahogy bővült a külkereskedelem, és alacsony költséggel termelő országok – köztük Argentína és Ausztrália – is bekapcsolódtak a világgazdaságba. De a szilárd közgazdasági alapokon nyugvó reformoknak is fontos szerepük volt: különösen a Gabona-törvények 1846-os eltörlése segített abban, hogy a brit munkásréteg olcsó importélelmiszerhez juthasson.

Malthusnak mind a demográfiai, mind a gazdasági előrejelzései hibásnak bizonyultak. A népesség mégsem növekedett a többszörösére, mert a gazdaság fejlődése nyomán javuló életszínvonal Európából indulva számos országban demográfiai átalakulást hozott – a születési és a halálozási ráta is visszaesett, és a népességnövekedés végül csökkenni kezdett.

Malthus elmélete az ételkészítés legutóbbi, 1970-es évek eleji megugrása idején ismét bekerült a köztudatba. Akkor úgy tűnt, hogy a demográfiai folyamatok valóban aggodalomra adhatnak okot. A fejlődő országokban a modern

gyógyszereknek köszönhetően visszaesett a csecsemőhalandóság, amit csak némi késéssel követett a születések számának csökkenése, így a világnépesség a második világháború után gyors ütemben növekedett. Azonban ismét tévesnek bizonyult a túlnépesedéstől való félelem, mivel a mezőgazdasági termelés hatékonysága tovább javult, fellendítve az ételkészítést.

Ha a világnépesség növekedése miatt négy évtizede – amikor az évi 2 százalékon tetőzött – feleslegesen aggódtunk, akkor ma, 1,2 százalékos növekedési ütemnél méginkább megalapozatlan a félelem. De ha a pusztán demográfiai folyamatok nem is, a gazdasági fellendülés hatására megváltozó életmód már aggodalomra adhat okot, különösen Ázsiában. Ahogy nő a jólét, a kínaiak egyre több húst fogyasztanak, növelve az alapvető ételkészítési iránti keresletet, mivel az állatok etetéséhez több gabona szükséges, mint ha az emberek növényi eredetű ételkészítést fogyasztanának. Az új-malthusiánusok felteszik a kérdést: el tudna-e tartani a világ 6,7 milliárd (2050-ben már 9,2 milliárd), nyugati módon étkező embert?

A borúlátás azonban ismét túlzottan bizonyulhat. Lehet, hogy a XIX. századhoz hasonlóan nincs már több művelésbe bevonható földterület, de nincs okunk feltételezni, hogy a mezőgazdaság termelékenységége elérte határát. Az egyik legfőbb akadály ebben a génmódosított ételkészítési iránti alaptalan aggodalom, ami nemcsak Európában fogja vissza a mezőgazdaság kibocsátását, hanem a fejlődő országokban is, ahol pedig éppen ez segíthetne fellendíteni az exportot.

Mint sok más esetben, a kormányzati beavatkozások itt is csak súlyosbítják a problémákat. Egyre terjednek az ételkészítés-export-korlátozások. Noha ezek át-

meneti javulást hozhatnak az egyes országok számára, minél többen vezetnek be korlátozást, annál szűkösebbé válik a globális piac. Hibás az az amerikai politika is, ami az olajimport-függőséget az etanoltermelés állami támogatásával kísérli meg csökkenteni. Ez az átgondolatlan próbálkozás – a kereslet visszafogása helyett még több üzemanyagot termelni – várhatóan fel fogja emészteni az éves kukoricatermés egyharmadát.

Az új-malthusiánus tanok általánosabb értelmezései a nyersanyagok és energiaforrások abszolút korlátairól szóló elméletek, mint például az „olajcsúcs-elmélet”. Csakhogy a hetvenes évekbeli első pánikot követően az olajcégek új lelőhelyek felfedezésével – amit nem kis mértékben éppen a magas olajárak ösztönöztek – rá tudtak cáfolni a pesszimiztáakra. De ha esetleg ki is apadna a világ olajkészlete, a gazdaságok ehhez más energiaforrások felkutatásával és kiaknázásával alkalmazkodni tudnának.

A malthusi korlátok egy még újabb formája az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése miatt született meg, ami szükséges lenne ahhoz, hogy megküzdhessünk a globális felmelegedés problémájával. De ugyanez megoldható lenne az alacsony széndioxid-kibocsátású gazdaságra való átállással is. Ahogy a mezőgazdaságnál, a fő nehézségek ebben a kérdésben is a politikában keresendők – a kormányok például idegenkednek a széndioxid-adó kivetésétől.

A gazdasági növekedés hagyományos formáinak ugyan lehetnek akadályai, de az emberi leleményességnek nincs határa. Ez az, ami miatt Malthus elméletei ma is ugyanannyira tévesek, mint két évszázaddal korábban.

KARDOS BÁLINT

Katasztrófamenedzsment

JEFFREY IMMELT-ANNE MULCAHY:

MANAGING DISASTER

THE WALL STREET JOURNAL, 2008. JÚNIUS 9.

Egy természeti katasztrófa bekövetkezése – mint amilyen a földrengés volt Kína Szecsuán tartományában – esetén a környékbeli globális vállalatok kritikus szerepet játszanak a segítségnyújtásában. Cselekvési képességük nagyban függ attól, hogy mennyire ismerték meg az adott területet. A 2008. május 12-i földrengés után több multinacionális vállalat, mint például a FedEx, a General Electric, az IBM, a Xerox és más, ezekhez hasonló cég nem csupán gyorsan és nagylelkűen, hanem megfelelően és hatékonyan is reagált. A legtöbb vállalat készpénzt adott, ami általában a leghatékonyabb módja a segítségnyújtásnak az ilyen esetekben. A készpénz lehetővé teszi, hogy a segélyszolgálatok helyben vásárolhassanak ételt, ruhát és sátrakat, amelyekkel elősegítik a katasztrófa sújtotta lakosság túlélését.

A cég egyedi termékei, szolgáltatásai és tapasztalata rendkívül értékes segítséget jelenthetnek a segélyszervezetek erőfeszítéseikhez. Például a GE víztisztító rendszereket és további egészségügyi berendezéseket adományozott az érintett tartományok kórházainak és közösségeinek. Az IBM fejlesztőinek egy csapata lefordította a Sahana nevű ingyenes, nyílt forráskódú, katasztrófa-menedzsmentre kidolgozott szoftvert az egyszerűsített kínai írásmódra és a helyi igényekhez igazította a segélyszervezet chengdui erőfeszítéseinek koordinálására. A Caterpillar a képzett operátorok csapata mellett körülbelül 30 gépet, munkaeszközt és generátort biztosított a területen lévő mentési munkálatokhoz, a Pfizer pedig 50 dolgozót küldött, akik Kína Szecsuáni Vöröskeresztjének segí-

tettek önkéntesként az adományok kezelésében.

A vállalatok nem érezték magukat felkészültnak a véletlenül bekövetkező szevasuáni tragédiára. 2005-ben, amikor 75 ezer ember halt meg egy Dél-Ázsiát sújtó földrengésben, számos multinacionális cég vezérigazgatója összefogott és megalapította a Dél-Ázsiai Földrengés Segélyalapot. „Ahelyett, hogy egyszerűen elküldtük volna a segélyt – amit mi a leghasználhatóbbnak gondoltunk – elutaztunk a helyszínre, ahol a pakisztáni tisztviselőkkel találkozva első kézből tapasztalhattuk meg a földrengés hatásait. Ez a látogatás segített abban, hogy eldöntsük, milyen adományozói támogatásra van szükség mind az azonnali segítségnyújtásban, mind a vidék hosszú távú újjáépítésében.”

Ez az élmény olyan értékes lecke volt számukra, amelynek segítségével megfelelő lehetett a reakciójuk a kínai pusztításra. A leghatékonyabb segítség nyújtásához a vállalatoknak meg kell tanulniuk megérteni a fogadó ország kormányát, attitűdjét, szokásait és az ott lakó embereket is. Ez teszi lehetővé számukra, hogy ha bekövetkezne a katasztrófa,

gyorsabban tudjanak reagálni, hatékonyabban kommunikálni a kormánnyal, a segélyszervezetekkel. A Katasztrófaelhárító Társaság – az Üzleti Kerekasztal vállalatainak iparágakon átívelő munkacsoportja, amely vállalati szinten nyújtott segítséget a két katasztrófában – több lépést javasolt az érintett vállalatoknak, hogy az esetleges katasztrófákra jobban felkészülhessenek. Ilyen például azoknak a helyi szervezetek az azonosítása, amelyek a leghatékonyabbak lesznek a tragédia helyszínén, az alkalmazottak bevonása az adományszelektáló folyamatba, és gondos felügyelete azoknak a termékeknek, és szolgáltatásoknak, amelyeket végül majd a katasztrófasújtott területekre szállítanak.

Hatalmas erőforrásaikkal, a fogadó ország munkájáról való tapasztalatukkal és tudásukkal a Kínában, és más ázsiai országokban működő multinacionális vállalatok biztos és nagy mértékű segítséget képesek nyújtani a természeti katasztrófa kitörésekor és jelentős mértékben elősegíthetik az újjáépítési folyamat megkezdését.

MATUSZKA BEÁTA

CHARLES DICKENS: DAVID COPPERFIELD

(részlet)

Micawber úr néhány könyvet tartogatott a kis komód tetején, melyet könyvtárának nevezett; először ezek vándoroltak el a házból. Egyenként vittem el őket egy könyv-árushoz a City Roadra – ennek az utcának egy részén, a házunk közelében, akkoriban jóformán csakis könyvárusok és madárkereskedők boltjai sorakoztak –, s eladtam akármilyen kis összegért, amit hajlandó volt megadni. Ez a könyvárus, aki bódéja mögött egy kis házban lakott, minden este berúgott, miért is felesége minden reggel szenvedélyesen pörölt vele. Nemegyszer, ha túl korán értem oda, tanúja voltam, amint összecsucós ágyában ült, friss sebhellyel a homlokán vagy kék foltokkal a szem alatt, melyek elárulták éjszakai kicsapongásait (attól tartok, kapatos állapotban nagyon kötekedő volt), vagy remegő kézzel igyekezett a padlón szétszórt ruhái zsebéből a szükséges shillingeket kihalászni, míg a felesége letaposott sarkú cipőben, csecsemőjével a karján ott állt mellette, s szüntelenül szidta-csepülte, egy percre sem hagyta abba. A könyvárus néha minden pénzét elvesztette, s ilyenkor arra kért, jöjjenek el másnap újra; de a feleségénél mindig akadt valamicske pénz – alighanem tőle szedte el, amíg részeg volt –, és suttymban mindig megkötöttük az üzletet odakünn, miközben együtt mentünk le a lépcsőn.

Csakhamar törzsvendég lettem a zálogházban is. A főnök úr, aki a pult mögött intézte az ügyeket, jól szemügyre vett, és kitüntetett figyelmével. Emlékszem, gyakran felmondatta velem egy-egy latin főnév vagy melléknév deklinációját, vagy egy-egy ige konjugációját, miközben a kölcsönt lebonyolította. Odahaza aztán Micawberné mindig egy kis lakomát csapott, rendszerint este; s még ma is emlékszem, ezek a lakomák milyen különlegesen ízletesek voltak.

Végül azonban Micawber úr pénzügyi helyzete csakugyan válságosra fordult. Egy kora reggel letartóztatták, és elvitték az adósok börtönébe, a King's Bench fogházba, Southwarkban. Mikor kilépett a kapun, azt mondta nekem, hogy most aztán lesújtott rá Isten haragja – igazán azt hittem, mindjárt megszakad a szíve, s az enyém is. De később megtudtam, hogy déltájban már vígan gurította a golyót a fogház tekepályáján.

Úgy volt, hogy letartóztatása után az első vasárnap meglátogatom, és vele ebédelek. Elmagyarázták, hogy keressenek meg egy ilyen meg ilyen teret, s amikor majdnem odaértem, találok majd egy másik ilyen teret, s amikor majdnem eljutottam oda, látok majd egy udvart, azon át kell vágnom, és egyenesen továbbtartanom, amíg bele nem ütközöm egy kulcsos porkoládba. Az utasításnak pontosan eleget tettem; amikor végre megpillantottam a porkolábot (én szerencsétlen kis kölyök), és eszembe jutott, hogy amikor Roderick Random az adósok börtönébe került, volt ott egy ember, akinek minden ruházata csak egy ócska pokróc volt – a porkoláb alakja elmosódott könnyben úszó szemem előtt, és szívem a fülemben dobolt!

Micawber úr már várt rám odabenn, a kapu mögött. Felmentünk a szobájába (majdnem a legfelső emeletre), és jól kisírtuk magunkat. Emlékszem, ünnepélyesen a lelkemre kötötte, hogy okuljak az ő sorsán; s jegyezzem meg jól, ha egy embernek évi húsz font a jövedelme, de csak tizenkilenc fontot, tizenkilenc shillinget és hat pennyt költ, biztos, hogy boldog ember lesz, ám ha húsz fontot és egy shillinget költ, boldogtalanság vár rá. Ezek után kölcsönkért tőlem egy shillinget portersőrré, és az

összegekről utalványt írt alá, hogy Micawberné váltsa be; azzal el is tette zsebkendőjét, és már felvidult. [...]

Amikor hazaérkeztem, Micawberné rögtön elájult, mihelyt megpillantott. De csakhamar egy korsó tojás puncsot készített, hogy tartsa bennünk a lelket, mialatt megbeszéljük a nap történetét.

Nem tudom, a lakás berendezését miképpen adták el a család felszegélyezésére, és azt sem, hogy ki adta el – én nem, annyi bizonyos. De tény, hogy eladták, és el is vitték egy bútorszállító kocsin, kivéve az ágyat, néhány széket meg a konyhaasztalt. Ezekkel az ingóságokkal, hogy úgy mondjam, letáboroztunk a kiürített Windsor Terrace-i ház két nappali szobájában, Micawberné, a gyerekek, az Apátlan Anyátlan Árva meg én; s ebben a két szobában tartózkodtunk éjjel-nappal. Fogalmam sincs, meddig tartott ez, de úgy rémlik, hosszú ideig. Végül aztán Micawberné elhatározta, hogy beköltözik a börtönbe, ahol Micawber úrnak sikerült saját szobát szereznie. Így hát a lakás kulcsát elvittem a háztulajdonosnak, aki nagyon örült, hogy megkapta; az ágyakat pedig átszállították a King's Bench fogházba, kivéve az enyémet; az én részemre ugyanis egy szobácskát béreltek az említett intézmény falain kívül, de a szomszédságában, aminek nagyon örültem, mivel bajainkban annyira összeszoktunk Micawberékkel, hogy nehezünkre esett volna elszakadnunk egymástól. Az Árvát is sikerült elhelyezni valami olcsó szálláson, ugyancsak a közelben. Az én új fészkem csendes kis padlásszoba volt, lejtős mennyezettel és szép kilátással egy fatelepre. Amikor szobácskámat elfoglaltam, valóságos paradicsomnak véltem, különösen Micawber úrra gondolva, kinek pénzügyi helyzete most már csakugyan válságos fordulathoz érkezett.

Közben az egész idő alatt ugyanazt az alantas munkát végeztem a Murdstone és Grinby cégnél, mint kezdetben, ugyanabban az alpári társaságban és az igazságtalan megaláztatás ugyanolyan fájó érzésével. [...] Az egyetlen változás, amelyre emlékszem, abból állt, először is, hogy egyre jobban lerongyolódtam, másodszor pedig, hogy Micawber úr és Micawberné gondjai most már kevésbé neheztedek rám; ugyanis néhány rokonuk vagy ismerősük magára vállalta, hogy jelenlegi szorult helyzetükben megsegíti őket; így aztán tulajdonképpen gondtalanabban éltek a börtönben, mint hosszú idő óta idekint. [...]

Micawber úr pénzügyei, bár túljutottak már a válságon, még mindig eléggé rosszul álltak egy bizonyos „szerződés” következtében, melyet akkoriban gyakran halottam emlegetni; mai eszemmel úgy képzelem, ez a szerződés nem lehetett más, mint valami korábbi egyezség, melyet Micawber úr a hitelezőivel kötött, akkor még annyira nem értettem, hogy emlékszem, összetévesztettem bizonyos ördögi pergamenekkel, amelyek állítólag nagyon elterjedtek Németországban a régi időkben. Végül azonban mintha sikerült volna ezt az okmányt valami módon az útból eltávolítani; annyi bizonyos, hogy nem tekintették többé zátonynak, amelyen minden hajó megfeneklik. Micawberné közölte velem, hogy „az ő családja” a következőképpen döntött: Micawber úr kérje szabadlábra helyezését a fizetésképtelen adósokra vonatkozó törvény értelmében. Ezen az alapon, mondta az asszony, reméli, hogy az urát hat héten belül kiengedik.

- Akkor pedig - mondta Micawber úr, aki jelen volt ezen a beszélgetésen - nem kételkedem benne, hogy Isten segítségével talpra állok még, és egészen új életet kezdek, feltéve, hogy... ha... szóval, ha valami adódik... *(Szinnai Tivadar fordítása)*

ENGLISH ABSTRACTS

IVÁN T. BEREND: HUNGARY AND THE TRANSFORMATION IN CENTRAL AND EASTERN EUROPE, 1989–2008. A FEW DEBATED QUESTIONS

The Corvinus University of Budapest celebrated its 60th anniversary in October 2008. One of the keynote speakers of the memorial conference was Iván T. Berend, former rector of the university and current professor of history at UCLA. The paper presented by the professor is published by our journal, in which he addresses some popular misconceptions concerning Hungary's transformation process and current economic situation.

GYÖRGY HAJNAL–GYÖRGY JENEI: PUBLIC ADMINISTRATION SYSTEMS, PUBLIC MANAGEMENT SCIENCE AND EDUCATION IN HUNGARY: HISTORICAL TRENDS AND AN EVALUATION OF THE CURRENT SITUATION

This paper shows that, though located in central Europe, Hungary has been evolving similar management reform trends to the patterns of West European countries. We shall confirm that Hungary, as a new member of the European Union, has become an integral part of continental Europe, albeit with distinct Hungarian problems and approaches. Although the essentially legalist concept of public administration has not changed fundamentally since 1990, the emergence and relatively rapid development of other disciplinary approaches to PA in academic education has become increasingly visible. These new approaches are, in practice, transferred from the Anglo-Saxon and, to a lesser extent, other European countries' academia and administrative practice.

LAJOS RAKUSZ: THE SYSTEM OF INNOVATION

Science and technology policies play an increasing role in promoting economic growth. A few decades ago scientific research and innovation, as well as institutions such as universities, various industrial and agricultural research centers, labs, innovation centers, science and technology parks and incubator houses all contributed much less to development. Today their interactions with everyday economic and social life determine progress in a country, as well as its relative position regarding global competitiveness. The article examines the strengths and weaknesses of the Hungarian innovation system and recommends a few considerations for future policies.

BARNA BAKÓ: COOPERATION OF CONFLICT?

On the 25th October 2007, Nobel prize winning economist Robert Aumann held a seminar in Budapest, organized by the Ybl Klub. This article reviews the life and main contributions of Robert Aumann to economic theory.

GÁBOR KUTASI: BUDGET ANALYSIS OF EU8+2 COUNTRIES

Gábor Kutasi defended his PhD thesis in the spring of 2008 at the International Relations Doctoral School of the Corvinus University Budapest. According to his dissertation, if the EU8+2 countries wish to converge to the older EU member states in terms of economic development and welfare, they must create a solid business environment which can be achieved through sustainable and balanced fiscal policy. A balance in the budget helps to improve the ability to attract FDI, and to attain the goal of introducing the common currency, the euro, which in turns helps to facilitate competitiveness. Therefore it definitely pays off to analyze what positions the EU8 + 2 countries have in this economic competition. This paper summarizes the findings of the dissertation.

ANNAMÁRIA ARTNER: INNOVATION AND R&D POLICIES IN GREECE

Greece has one of the lowest growth rates among EU countries. However in the last decade it has achieved some results thanks to the positive impacts of globalization and entry to the EMU. In order to hold their own ground in the intense competition of the world economy all countries must focus on technological innovation and development, while promoting education and life-long learning. Greece is not a leading country according to these parameters, although it has made some efforts to improve its R&D/GDP ratio, to trigger research done in the business sector, and to build up the broadband infrastructure etc. The article endeavors to collect and assess the steps taken in Greek economic policy making, with special emphasis placed on the state's manager role.

TAMÁS FLEISCHER: TRANSPORTATION POLICY IN THE EUROPEAN UNION. THE UNION'S ADAPTION TO GLOBAL PROCESSES

Although the goal of creating a common transportation policy was present during the early stages of European integration, in practice only the regulation of various sub-issues was present due to competition policy considerations. By the 1980's there was an increasing need however to create transportation corridors connecting the regions on the continent. This is the period when the first Transportation White Paper of the EC was created with the aim of establishing a "single network to compliment the single market". The next White Paper, published in 2001 represented a change in approach by incorporating environmental considerations. However, the 2006 revision of this document distanced itself from these progressive aspects as it reformulates many of the original goals.

GYÖRGYNÉ KERÉKGYÁRTÓ–ANDRÁS SUGÁR–BEATRIX SZARVAS: MEASURING AND EVALUATING STUDENT PERFORMANCE

Assessments and exams are a natural part of higher education. The methods and the organization of examination, the given grades all have an effect on student morale, discipline, personality development and future job prospects. It is a new feature that the students are getting a higher stake in their institution of higher education, because their grades and achievements directly influence their future prospects. Therefore there is an increased pressure from student groups to create an assessing system which is less partial. For this reason it is particularly important to discover how to judge and grade students in an objective manner.

ÁGNES BRANDTMÜLLER–KRISZTIÁN KÁRPÁTI–IMRE BONCZ–LÁSZLÓ GULÁCSI: THE ROLE OF FINANCING THRESHOLDS IN FINANCIAL DECISIONS REGARDING HEALTH TECHNOLOGIES

The article describes the concept of the financing threshold in health policy and summarizes so far experiences with it in the UK. A Hungarian case study on the use of health economic analyses is also presented. Although the determination of the threshold is a complicated exercise and decision makers pursue several goals in health policy beyond economic considerations, developed countries still seek to use the financing threshold as a landmark in financing decisions. In Hungary, the availability of health economic evidences is limited, though progressive measures have been taken to establish the institutional conditions for applying the fourth hurdle.

RICHARD A. MUSGRAVE: PUBLIC FINANCE AND FINANZWISSENSCHAFT TRADITIONS COMPARED (PART 2)

The following study attempts to compare the different legacies of fiscal policy: the Anglo-Saxon public finance and the German Finanzwissenschaft. The comparison will be drawn along three different lines: 1) public goods and public demands, or why do we need public services? 2) the sources of revenue and the notion of the tax base 3) equity of taxation in the fiscal system. The afore mentioned questions do not cover every difference of opinion which can be found between these two great schools, therefore I leave the questions of public debt and stabilization to an other study. The study is published in three separate parts, the first was published in the 2(3) issue of Köz-Gazdaság.

TAMÁS GÁSPÁR: THE LEGACY OF PROFESSOR FERENC KOZMA

The economic and social progress of the Hungarian society is a much hotter topic today than ever before. The global transformation of the world economy in itself requires a strategic orientation by nation states, and this fact is emphasized in the case of Hungary by end of the transition and EU-accession processes. This strategic approach to viewing the world economy was markedly represented in Hungary for many decades by the late Ferenc Kozma, professor of the Corvinus University of Budapest. His experience, analysis and recommendations would be in high need today. This fact is the main reason why it is important to analyze his life's work and understand his approach and conclusions, especially the elements that are useful in the current situation of the world economy.